

Nr 8.

Av herr Åman och fru Alm, om en översyn av de nuvarande statsbidragen till yrkesundervisningen.

I den livliga diskussion av skolfrågorna, som pågått de sista åren i anslutning till de stora skolutredningarna, har man allt oftare hört det kravet framställas, att de praktiska studielinjerna och yrkesundervisningen måste göras »socialt likvärdiga» med de högre teoretiska skolorna. För att detta skall kunna ske erfordras emellertid, att yrkesskolornas allmänna standard höjes och att såväl yrkesskolfolket som allmänheten-målsmännen får det intrycket, att yrkesskolväsendet är föremål för statsmakternas omvårdnad och intresse i lika hög grad som de som »finare» betraktade lärodomsskolorna. Tyvärr är det inte möjligt att få det intrycket nu. Tvärtom har man nog en känsla av att yrkesskolorna äro något styvmoderligt behandlade. — 1940 års skolutredning sköt hela yrkesutbildningsfrågan ifrån sig, och 1946 års skolkommision har ännu inte påbörjat den utredning om yrkesutbildningens aktuella problem och dess inlemmande i det allmänna skolsystemet, som borde vara klar något så när samtidigt som man är färdig med planeringen av den allmänna bottenskolans och dess teoretiska överbyggnaders framtida utseende. Härtill kommer, att yrkesundervisningen rent ekonomiskt får mycket mindre stöd av statsmakterna än samtliga andra skoltyper och i hög grad är beroende av kommunalt och enskilt initiativ och dito offervilja för att kunna existera. En större insats från statens sida vore här utan tvivel väl motiverad.

Vid tiden för yrkesskolornas start var faktiskt det statliga intresset för denna skolform betydligt starkare än det förefaller i våra dagar. Statsbidrag till yrkesundervisningen utgick sålunda efter frikostigare normer än nu. I en kunglig kungörelse 1921 fastställdes, att statsunderstödet till avlöning av lärare och rektorer vid yrkes- och lärlingsskolor skulle utgå med 3 kr. per undervisningstimme i lärlingsskola för industri, hantverk och handel och vid verkstadsskolor samt med 3: 33 kr. per undervisningstimme i yrkesskolor. Till verkstadsskolornas statsunderstöd knöts för övrigt det villkoret, att understödsbeloppet inte finge överstiga 2/3 av den sammanlagda lärarlönen. Genom att samtidigt fastställa vissa medeltal för timarvodena inom yrkesskolväsendet (minst 4: 50 kr. i lärlingsskolor, minst 5 kr. i yrkesskolor) poängterade dock riksdagen i själva verket, att statsbidraget skulle motsvara 2/3 av lärarlönerna.

Sedermera har emellertid riksdagen två gånger sänkt dessa statsbidrag till de kommunala och enskilda yrkesskolorna -- i en första etapp från 3 kr. till 2: 67 kr., respektive från 3: 33 kr. till 3 kr., och i sista etappen 1933 från 2: 67 kr. till 2: 35 kr., respektive från 3 kr. till 2: 55 kr. Sedan 1933 äro dessa statsbidragsbelopp oförändrade. Folkskolornas lärarlöner däremot har staten så gott som helt övertagit under den tid av skolreformistisk expansion, som kännetecknat 1930- och 1940-talen, och anslagen till andra skolformer och deras lärare ha vuxit med varje år. Endast statsbidragsgrunderna till yrkesskolorna ha förblivit oförändrade — en liten höjning 1945 till den husliga undervisningen undantagen. Yrkesskolväsendet har likväl vuxit och utvecklats ändå.

Näringslivets utveckling har undan för undan tvingat fram en yrkesundervisning, som kommuner och enskilda fått satsa allt mera på. Betydande kostnader för yrkesskollokaler och dyrbar verkstadsutrustning ha nedlagts av för yrkesundervisningen intresserade kommuner, som haft mindre statsbidrag att hämta till yrkesskolbyggnaderna än till övriga skolbyggnader och som måst satsa växande belopp till lärarlöner för att lyckas få någorlunda kvalificerade lärarkrafter till yrkesundervisningen. Själva yrkeslärarutbildningen ha statsmakterna gjort föga för.

Enligt en utredning av Svenska yrkesskolföreningen var medellönen för fast anställda manliga ämneslärare vid yrkesskolorna år 1944 7: 95 kr. för undervisningstimme — d. v. s. statsbidraget till dessa lärarlöner täcker numera knappt 1/3 i stället för som tidigare 2/3 av lönen. Av timplärosvodena torde efter vad Svenska stadsförbundet beräknat omkring 50 % utgöra statsbidrag. Detta statens först minskade, sedan under 13 år oförändrade stöd till yrkesundervisningen är beklagligt litet, inte minst om man ser det mot bakgrunden av att näringslivet utvecklats och ökat våra nationalinkomster med åtminstone 25 % under samma tid och att yrkesundervisningen i stor utsträckning skall sörja för dess rekrytering med yrkeskunnigt folk.

Ur kommunal synpunkt kan också anmärkas, att de nuvarande låga statsbidragen inte utjämna den orättvisa, som ligger i att vissa kommuner få bestrída stora kostnader för yrkesutbildningen, medan andra helt slippa sådana kostnader. Många mindre kommuner och främst landsbygdskommuner ha inte anledning eller möjlighet att ordna egna yrkesskolor. Länens centrala verkstadsskolor — statens hittills största, mest helgjutna insats för yrkesundervisningen och värd ett erkännande — äro inte funtade och ha inte kapacitet för att betjäna hela landsbygdsungdomen. En mängd sådan ungdom suges in till kommunala yrkesskolor i närbelägna städer, som i mån av utrymme taga in även elever från främmande kommuner. Att detta betyder en merkostnad för invånarna i kommuner med egna yrkesskolor, är uppenbart. Härvidlag skulle en annan relation mellan statens

andel och kommunernas andel i kostnaderna för den kommunala yrkesundervisningen kunna verka utjämnande.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställa undertecknade,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en översyn av de nuvarande statsbidragen till yrkesundervisningen i syfte att höja statsbidragets andel i utgifterna för kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter.

Stockholm den 15 januari 1947.

Valter Åman.

Ulla Alm.
